

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Кафедра фінансів і кредиту

Курило Юрій Вячеславович

ВПЛИВ ВАЛЮТНИХ КОЛИВАНЬ НА РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

АВТОРЕФЕРАТ

дипломної роботи на здобуття
ступеня вищої освіти магістр
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньо-професійною програмою «Фінанси і кредит з
поглибленим вивченням іноземної мови»

Науковий керівник:
канд. екон. наук, доц. Черненко К.П.

Рецензент:
канд. екон. наук, доц. Нетудихата К.Л.

Миколаїв 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сільське господарство є однією з галузей де спостерігається висока конкуренція між виробниками сільськогосподарської продукції і при цьому дана продукція є майже однаковою у кожного підприємства, відрізняється лише види сільськогосподарської продукції. За рахунок даної галузі Україна формує ВВП країни та створює робочі місця для населення, особливо в сільській місцевості. Також дана галузь допомагає вирішувати проблеми продовольчого забезпечення у всьому світі за рахунок створення та посіву різних культур.

А втім, галузь характеризується сезонністю, тривалим операційним циклом, що виявляється в нерівному, переривчастому використанні робочої сили і засобів виробництва, в нерівномірному надходженні продукції і доходів протягом року. Отже, як ендогенні фактори (залежність від кліматичних умов, специфічність виробничого процесу, сезонність та тривалість операційного циклу сільськогосподарських підприємств) та екзогенні фактори (низький рівень закупівельних цін сировину, зростання цін на енергоресурси, обмежені фінансові можливості вітчизняного фінансового ринку) часто спричиняють незбалансованість грошових потоків аграрних підприємств.

Дослідженням проблеми валютного ризику займались такі українські вчені як: І.Бланк, І.Вербіцька, О.Корецька, О.Мозговий, С.Мочерний, Р.Пікус, С. Свірідова та О. Пожар, А. Басс, В. Андрійчук, Ю. Ніженська.

Одна група вчених розглядає лише зовнішні фактори впливу на рентабельність продукції, інша – внутрішні фактори впливу на рентабельність продукції. Деякі вчені об'єднують зовнішні та внутрішні фактори, але все одно майже всі вчені розглядають всі фактори в загальному вигляді. Вчені не відокремлюють фактори один від одного, не досліджують конкретно, як даний фактор вплине на конкретне підприємство.

Втім, недостатньо дослідженими і таким, що потребує подальшого аналізу залишається питання пошуку шляхів мінімізації негативного впливу нестабільного курсу національної валюти на рентабельність

сільськогосподарських підприємств за допомогою інструментів строкового фінансового ринку.

У зв'язку з цим, проблема, на вирішення якої спрямоване магістерське дослідження, є дослідження впливу валютних коливань на рентабельність філій ТОВ СП «НІБУЛОН».

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що існують додаткові інструменти управління валютними ризиками на підприємствах АПК, що спеціалізуються на вирощуванні сільськогосподарських культур та є експортоорієнтованими, які необхідно використовувати в умовах коливань курсу національної валюти.

Метою магістерського дослідження є визначення характеру впливу валютних коливань на рентабельність філій ТОВ СП «НІБУЛОН» та обґрунтування шляхів мінімізації їх негативної дії.

Завдання:

- дослідити сутність поняття «рентабельність» та визначити фактори, які на неї впливають;
- узагальнити теоретичні підходи до визначення характеру впливу валютних коливань на рентабельність та управління валютними ризиками підприємства;
- систематизувати методичні підходи до оцінки впливу валютних коливань на рентабельність сільськогосподарських підприємств;
- обґрунтувати етапи оцінювання впливу валютних коливань на рентабельність сільськогосподарських підприємств;
- здійснити аналіз рентабельності філій ТОВ СП «НІБУЛОН»;
- здійснити моделювання впливу валютних коливань на собівартість та рентабельність філій ТОВ СП «НІБУЛОН»;
- обґрунтувати ефективність застосування деривативів для хеджування валютного ризику підприємств аграрного сектору та сформулювати

рекомендації щодо підвищення рентабельності досліджуваних філій ТОВ СП «НІБУЛОН».

Об'єкт дослідження є процес впливу валютних коливань на рентабельність філій сільськогосподарського підприємства.

Предмет дослідження: теоретичні та прикладні питання впливу валютних коливань на рентабельність філій сільськогосподарського підприємства.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дисертаційної роботи складають наукові положення сучасної економічної теорії, праці вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячені проблемам впливу факторів на рентабельність підприємств.

У роботі використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, дедукція) – для визначення сутності та видів рентабельності, узагальнення теоретико-методичних підходів до визначення характеру впливу валютних коливань на рентабельність, обґрунтування рекомендацій щодо підвищення рентабельності досліджуваних філій; детермінованого (факторного) аналізу, метод ланцюгових підстановок для визначення факторів, що впливають на рентабельність аграрних підприємств; кореляційного, системно-структурного аналізу для оцінювання етапів оцінювання впливу валютних коливань на рентабельність сільськогосподарських підприємств, таблично-графічні – для наочного подання результатів аналізу рентабельності філій ТОВ СП «НІБУЛОН»; статистико-економічного, факторного аналізу для здійснення моделювання впливу валютних коливань на собівартість та рентабельність філій ТОВ СП «НІБУЛОН».

Інформаційна база для проведеного дослідження: законодавчі та нормативні акти України, дані національного комітету статистики України, офіційні матеріали державної служби статистики України, річна фінансова звітність досліджуваних підприємств, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних авторів.

Новизна одержаних результатів дослідження полягає в поглибленні теоретичних засад визначення впливу валютних коливань на рентабельність сільськогосподарських підприємств та розробці рекомендацій щодо мінімізації впливу валютних ризиків та діяльність сільськогосподарських підприємств.

удосконалено:

-теоретичний підхід до оцінювання впливу валютних коливань на рентабельність підприємств, в якому враховано галузеві особливості сільськогосподарських підприємств;

-сценарії зміни рівня рентабельності сільськогосподарських підприємств у результаті впливу валютних ризиків та з урахуванням впливу факторів внутрішнього середовища підприємства.

дістали подальшого розвитку:

-визначення сутності поняття «рентабельність», з урахуванням факторів, що на неї впливають;

-напрями та шляхи мінімізації негативного впливу нестабільного курсу національної валюти на рентабельність сільськогосподарських підприємств за допомогою інструментів строкового фінансового ринку.

Очікуваний результат полягає у тому, щоб на основі фінансової звітності обраних для дослідження філій ТОВ СП «НІБУЛОН» («Прибужанівська», ДП «Лідіївське», «Врадіївська», «Троїцька», «Новопсковська», «Біловодська», «Кам'янець-Подільська», «Чуднівська» та «Південний Буг»), визначити вплив валютних коливань на рентабельність продукції даних філій.

Публікації. За результатами магістерського дослідження було підготовлено та надруковано статтю «Вплив валютних коливань на рентабельність філій сільськогосподарського підприємства», що занесена до збірки молодіжного наукового журналу «Студентські наукові студії», 2019р.

Обсяг і структура дипломної роботи магістра. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Повний

обсяг роботи становить 132 сторінок тексту. Список використаних джерел налічує 70 найменувань. Робота містить 47 таблиці, 5 рисунків, 9 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Для досягнення поставлених завдань дослідження у **першому розділі «Огляд літератури»** розглянуто сутність поняття «рентабельність», узагальнено класифікацію факторів впливу на рентабельність сільськогосподарських підприємств; систематизовано теоретичні підходи до визначення впливу валютних коливань на діяльність сільськогосподарських підприємств.

Всі автори наголошують на тому, що існує велика кількість факторів, які впливають на рентабельність, як сільськогосподарських підприємств, так і будь якого іншого підприємства. Майже всі розділяють фактори на зовнішні та внутрішні, але всі фактори досліджуються в загальному, немає дослідження конкретного фактору і як саме цей фактор впливе на рентабельність. Таким, чином важливим є дослідження впливу конкретних факторів на рентабельність досліджуваного підприємства.

Важливим також є огляд видів рентабельності, що дозволить обрати найбільш доцільний вид рентабельності для подальшого аналізу (табл.1).

Таблиця 1

Види рентабельності

Назва	Опис
Рентабельність виробничих фондів	Використовується для оцінки ефективності використання виробничих фондів підприємства і показує розмір прибутку в розрахунку на 100 одиниць основних фондів і оборотних коштів.
Рентабельність продукції	Характеризує розмір прибутку, який власник підприємства одержує на одиницю коштів, що вкладені в підприємство, та служить критерієм для оцінки котирування акцій підприємства на біржі.
Рентабельність продажів	Дає можливість дізнатися, скільки прибутку припадає на одиницю реалізованої продукції.

Продовження табл. 1

Рентабельність активів	Процентне відношення балансового прибутку (або чистого прибутку) підприємства до вартості його активів (основних і оборотних коштів).
Рентабельність поточних активів	Свідчить про ефективність використання оборотних активів.
Рентабельність власного капіталу	Дозволяє визначити ефективність використання власного капіталу, порівняти з можливим отриманням доходу від вкладення цих коштів в інші цінні папери.
Рентабельність основних засобів	Показують ефективність використання основних засобів та інших необоротних активів.

З табл.1 видно, що існує велика кількість видів рентабельності і кожен з них є важливим для оцінки й аналізу рівня прибутковості підприємства. Під час дослідження в магістерській роботі буде використовуватися рентабельність продукції, тому що саме вона більш точно описує ситуацію для філій сільськогосподарських підприємств, які вирощують різні сільськогосподарські культури (соняшник, кукурудза, пшениця, ячмінь, соя, сорго, рапс, ріпак). Дослідження рентабельності продукції дозволить охарактеризувати специфіку діяльності філій, адже основний вид діяльності досліджуваних філій – вирощування сільськогосподарських культур. Також, якщо ми будемо розглядати рентабельність в цілому, то слід буде враховувати той факт, що компанія має власний суднобудівний та судноремонтний завод, перевантажувальний термінал, тобто безліч інших напрямків діяльності

Другий розділ «Методологія аналізу» присвячений аналізу методичних підходів до оцінки впливу валютних коливань та управління валютними ризиками підприємства, що стало основою для обґрунтування етапів аналізу впливу валютних коливань на рентабельність сільськогосподарських підприємств.

Основний метод – це модель Дюпона, яка дозволяє оцінити потенціал та фінансовий стан підприємства. Для сільськогосподарських підприємств доцільно використовувати трьох факторну модель Дюпона. Вона розраховується за формулою (1):

$$P_{\text{оод}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виручка}} \times \frac{\text{Виручка}}{\text{Активи}} \times \frac{\text{Активи}}{\text{Власний капітал}} \quad (1)$$

Дана модель дозволяє визначити, як підприємство витрачає власні активи для отримання виручки та скільки прибутку підприємство отримає за 1 одиницю виручки.

Щодо управління валютними ризиками підприємств слід зазначити, що в Україні хеджування валютних збитків за допомогою деривативів поки не набуло широкого поширення, проте такі інструменти на ринку вже існують табл. 2.

Етапи дослідження впливу валютних коливань на рентабельність філій досліджуваного підприємства наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Етапи дослідження впливу валютних коливань на рентабельність філій досліджуваного підприємства

Етап дослідження	Короткий опис
Побудова моделі прямої лінійної регресії між валютними курсами	Розглянуто основні валютні курси (долар, євро, юаню та фунта) та зв'язок між ними.
Розрахунок кореляції між собівартістю та валютним курсом	Досліджено філії з різними вирощуваними культурами.
Розрахунок рентабельності	Розрахунок рентабельність продукції по 9 філіях та 5 основними культурами (пшениця, ячмінь, сорго, соняшник та кукурудза).
Визначення зв'язку між рентабельністю та змінами валютного курсу.	Кореляційний аналіз
Факторний аналіз	Дозволить виявити, які саме фактори впливають на рентабельність продукції підприємства.
Розробка рекомендацій	На основі проведеного аналізу будуть розроблені рекомендації для подальшого покращення діяльності підприємства.

Продовження табл. 2

Факторний аналіз	Дозволить виявити, які саме фактори впливають на рентабельність продукції підприємства.	Побудова таблиці з вихідними даними на основі, яких буде розраховано вплив факторів на діяльність підприємства.
Розробка рекомендацій	На основі проведеного аналізу будуть розроблені рекомендації для подальшого покращення діяльності підприємства.	Узагальнення та систематизація; розрахунок ефективності застосування інструментів строкового ринку для хеджування валютних ризиків

Третій розділ «Емпіричний аналіз впливу валютних коливань на рентабельність сільськогосподарських філій ТОВ СП «НІБУЛОН» присвячено аналізу рентабельності філій ТОВ СП «НІБУЛОН» та моделюванню впливу валютних коливань на собівартість та рентабельність досліджуваних філій.

Розрахунок рентабельності продукції на філіях сільськогосподарського підприємства проводиться, як загалом, так і по окремим культурам, які вирощуються на філіях підприємства. Для дослідження було обрано пшеницю, ячмінь, соняшник, сорго та кукурудзу, тому що дані культури є провідними та вирощуються на всіх досліджуваних філіях.

Розрахунок рентабельності продукції здійснюється за формулою рентабельності продукції, результати розрахунків наведено в табл.3. В зазначеній таблиці наведені дані за 2017р. , аналогічно було здійснено розрахунок у період 2013-2016рр.

Таблиця 3

Розрахунок рентабельності філії «Прибужанівська» у розрізі культур, 2017 р.

Показник	Пше- ниця	Ячмінь	Соняшник	Сорго	Куку- рудза	Сума
Оплата праці, тис. грн.	541,0	81,3	224,2	124,6	156,3	1 127,6
Пальне і мастильні матеріали, тис. грн.	856,0	213,9	548,2	496,6	532,4	2 647,2
Насіння та посадковий матеріал, тис. грн.	1 082,7	160,1	817,9	248,1	1 195,1	3 504,2
Добрива, тис. грн.	3 191,2	486,8	423,7	472,5	429,4	5 003,8
Засоби захисту рослин, тис. грн.	705,7	35,5	373,9	244,5	403,0	1 762,8
Плата за землю, тис. грн.	3 484,4	639,3	1 208,2	942,6	1 200,0	7 474,7
Інші витрати, тис. грн.	134,1	35,2	26,2	86,7	27 46, 0	309,8
Амортизація, тис. грн.	3 319,5	393,1	983,5	1014,1	1 010, 0	6 720,3
Загальнови- робничі витрати, тис. грн.	6 327,1	749,4	1 874,6	1932,9	1 925, 1	128,0
Всього валові витрати, тис. грн.	196,4	2 795	6 480,8	5 563 0	6 879 1	41 360,2
Валова виручка, грн	234,6	6676,5	9 353,1	3 719 3	5 739 4	48 957,6

Продовження табл.3

Прибуток, тис. грн.	38,2	3881,5	2 872,3	-1 843 6	- 1 139 6	7 597,3
Собівартість, тис. грн.	318,9	35,2	10 638 ,2	4 389 ,6	6 704 ,0	889,0
Рентабель- ність, %	12	11	27	- 42	- 17	9

Як видно з табл. 3, майже всі культури окрім соняшника, показали скорочення рентабельності на декілька відсотків. Рентабельність соняшника навпаки зросла до 27%, тому що ціна на насіння зросла на невелику суму, що викликано зростанням попиту на соняшник у 2017 р.

Показник загальної рентабельності за філіями наведено у табл. 4.

Таблиця 4

Рентабельність продукції за досліджуваними філіями ТОВ СП
«НІБУЛОН»

Назва філії	Значення рентабельності, %				
	2013	2014	2015	2016	2017
Прибужанівська	21	22	31	20	8
Лідіївське	26	24	18	29	8
Біловодська	10	18	23	37	4
Троїцька	10	33	17	23	3
Південний Буг	6	-1	4	-10	-25
Чуднівська	5	7	3	3	-7

На філії «Прибужанівська» у період 2013 – 2015 рр. рентабельність продукції зросла на 10% (з 21% до 31%) тому, що спостерігалися сприятливі погодні умови та вчасне внесення засобів по боротьбі з шкідниками. Починаючи з 2015 р. рентабельність продукції скоротилася з 31% до 8%, тобто

на 23% через те, що зросли ціни на дизельне паливо, але основною причиною скорочення рентабельності можна назвати пізній посів культури.

На філії ДП «Лідиївське» у період 2013 – 2015 рр. рентабельність продукції скоротилася з 26% до 18%, а у період 2016 – 2017 рр. скоротилася з 21% з (29% до 8%), через різке подорожчання цін на добрива та поганими погодними умовами, які сприяли низькій врожайності пшениці на філії. Збільшення рентабельності спостерігалось лише в 2015 р. з 18% до 29%, через вчасно проведену збиральну компанію.

У філії «Біловодська» спостерігається зростання рентабельності продукції у період 2013 – 2016 рр. з 10% до 37%, тобто на 27% за чотири роки тому, що були вчасно внесені добрив та засоби захисту рослин. Але у період 2016 – 2017 рр. рентабельність продукції скоротилася на 33% тому, що спостерігався напад шкідників, таких як довгоносики, тому врожайність була невисокою.

На філії «Троїцька» спостерігаються коливання рентабельності продукції, так у період 2013 – 2014 рр. показник зріс з 10% до 33%, а вже у 2015 р. скоротився до 17%, а вже в 2016 р. рентабельність знову зросла до 23, а в 2017р. скоротилася до 3%, через збільшення посівних площ та використання під час посіву застарілої техніки, яка потребує більших затрат палива.

На філії «Південний Буг» рентабельність продукції у період 2013 – 2014рр. скоротилася з 5% до -1% тому, що ціна на закупівлю насіння зросла та ціна палива також зросла. А починаючи з 2015 р. по 2017 р. рентабельність продукції скоротилася (на 29% з 4%) до -25% тому, що відбулося подорожчання дизельного палива, використовувалася стара техніка, яка використовує більше пального та пізній посів культур.

На філії «Чуднівська» у період 2013 – 2014 рр. рентабельність продукції зросла з 5% до 7%, через вчасне внесення засобів захисту рослин. А у період 2016 – 2017 рр. рентабельність продукції скоротилася з 3% до -7%, тобто на 10% тому, що відбувся напад шкідників та подорожчання цін на добрива та насіння.

У 2013 р. найбільшу рентабельність показала філія ДП «Лідіївське» на рівні 26%, а найменшу філія «Чуднівська», а в 2017 р. найбільше значення рентабельності продукції мала філія ДП «Лідіївське», а найменше і навіть від'ємне значення показала філія «Південний Буг» тому, що філії хоч і вирощують однакові культури, але кожна з них спеціалізується на окремій з них, тобто одна з філій вирощує всі сільськогосподарські культури, але найбільші посівні площі має однієї культури, яка для неї є найбільш рентабельною, тобто прибутковою.

Максимальне значення рентабельності спостерігалось на філії ДП «Лідіївське» у 2017рю тому, що ціни на насіння знизилися і був попит на дану продукцію саме в даному регіоні, а самої виготовленої продукції по регіону було мало, тому ціни були високими.

Мінімальне значення було на філії «Південний Буг» у 2017 р. Це можна пояснити тим, що подорожчали добрива та засоби захисту рослин. Також по всім полям регіону спостерігався напад шкідників, таких як довгоносики, які зменшили врожайність сільськогосподарських культур.

Кореляційний аналіз дозволяє дослідити вплив одного показника на інший. За допомогою кореляції ми зможемо дослідити зв'язок між валютними коливаннями та рентабельністю продукції, але так як в розрахунку рентабельності продукції по різних філіям загальна рентабельність виявилася від'ємною, то слід розглядати рентабельність окремо по культурам. Було визначено домінуючу культуру для кожної філії рис. 2.

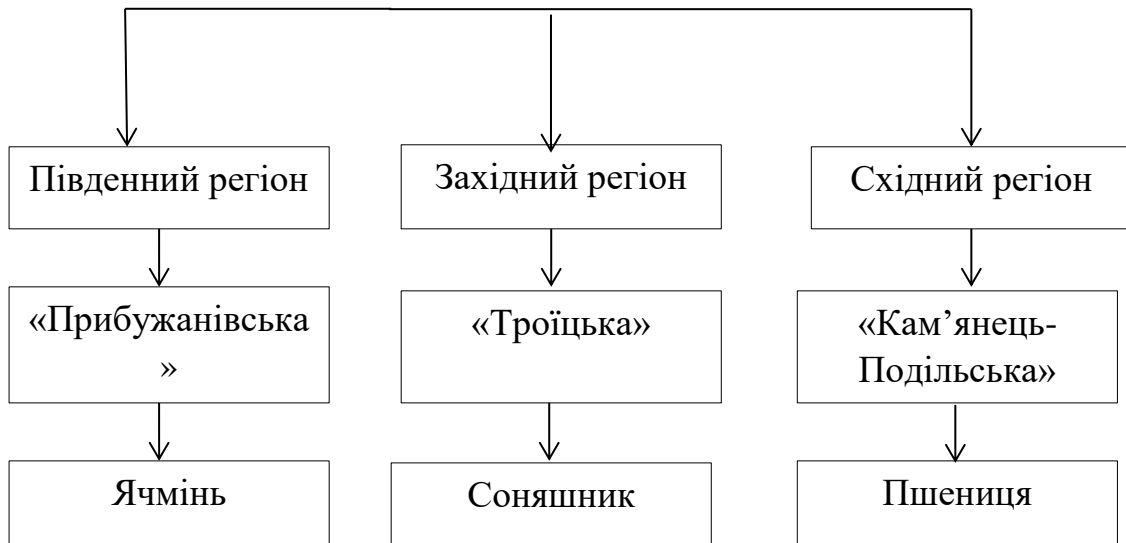

Рис.2. Домінуючі сільськогосподарські культури за досліджуваними філіями та регіонами

Для дослідження кореляції між валютними коливаннями було вирішено використовувати філії з різними культурами по всіх досліджуваних регіонах України. А саме буде досліджено: філія «Прибужанівська» з культурою ячмінь, філія «Троїцька» – соняшник та філія «Кам'янець-Подільська» – пшениця. Було обрано самі дані культури для саме цих філій, тому що ячмінь, соняшник та пшениця є домінуючими культурами на даних філіях та саме в даних регіонах України через кліматичні умови, які підходять даним культурам.

Узагальнені результати аналізу для філії «Прибужанівська» наведено у табл.5. Аналогічно здійснено аналіз за іншими філіями.

Таблиця 5

Вплив валютних коливань на рентабельність філії “Прибужанівська”

Рентабельність (X)	Валютний курс (Y)	XxY	(X - $\bar{X}$)	(Y - $\bar{Y}$)	(X - $\bar{X}$)x (Y - $\bar{Y}$)	(X - $\bar{X}$) ²	(Y - $\bar{Y}$) ²
6	7,99	47,94	-24,2	-10,79	261,17	585,64	116,4

Продовження табл.5

26	11,89	309,14	-4,2	-6,89	28,95	17,64	47,5
96	21,86	2098,56	65,8	3,08	202,53	4329,6	9,47
12	25,55	306,6	-18,2	6,77	-123,18	331,24	45,81
11	26,62	292,82	-19,2	7,84	-150,49	368,64	61,43
$\bar{X} = 30,2$	$\bar{Y} = 18,78$	$\Sigma = 1857,61$	$\Sigma = 0$	$\Sigma = 0$	$\Sigma = 218,98$	$\Sigma = 5632,8$	$\Sigma = 280,6$

Так як показник кореляції дорівнює 0,27, це свідчить про те, що зв'язок між валютними коливаннями та рентабельністю продукції присутній. Але даний зв'язок є слабким, через те, що філія реалізує власну продукцію за гривні, а закупівля пального та добрив в іноземній валюті.

Протягом 2016 – 2017 рр. обсяг реалізації пшениці збільшився на 5,8%, а по всіх інших культурах спостерігається скорочення обсягу реалізації. У той же час, за всіма видами продукції спостерігалось підвищення собівартості реалізації одиниці продукції, проте середня ціна продажу сорго зменшилася на 20 грн., а по всім іншим культурам навпаки зросла. Вирощування ячменю та сорго є збитковим. В таких умовах факторний аналіз рентабельності (збитковості) виробництва набувають особливої актуальності.

У четвертому розділі «Результати дослідження впливу валютних коливань на рентабельність сільськогосподарських філій ТОВ СП «НБУЛОН» обґрунтовано ефективність застосування деривативів для хеджування валютного ризику підприємств аграрного сектору та розроблено систему рекомендацій щодо підвищення рентабельності досліджуваних філій.

У табл.6 наведено розрахунок ефективності застосування інструментів строкового ринку для хеджування валютних ризиків.

Таблиця 6

Ефективність застосування валютних деривативів для хеджування
валютного ризику

Вид термінової угоди	Збитки від зміни валютного курсу, євро	Прибуток (збиток) від застосування термінової операції, євро	Чистий збиток (прибуток), євро	Економічна ефективність, %
Отримання платежу за зовнішньоекономічним контрактом без використання валютних деривативів	50000	0	50000	—
Укладення форвардної угоди	50000	24351	25649	48,7
Купівля валютного опціону	50000	5860	44140	11,7
Купівля валютних ф'ючерсів	50000	28379	21621	56,8

Таким чином, найбільш ефективним у даному випадку є використання валютних ф'ючерсних контрактів (економічна ефективність становить 56,8%), на другому місці – валютна операція “форвард” (48,7%), а найменш привабливою є угода з валютним опціоном (11,7%).

Окрім того, результати факторного моделювання впливу на рентабельність продукції досліджуваних філій підприємства дозволили сформулювати рекомендації, а саме:

– необхідно продовжувати оновлення сільськогосподарської техніки (оновлена техніка є більш потужною і разом з тим потребує менше витрат пального). Скоротити витрати на пальне та мастильні матеріали, адже якщо підприємство скоротить витрати на пальне і мастильні матеріали на 2%, то можна буде збільшити рентабельність 4%;

– скоротити витрати на купівлю насіння та посадкового матеріалу. Компанія заковує насіння та посадковий матеріал у різних контрагентів, як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому. Тому ТОВ СП «НІБУЛОН» слід заковувати насіння та посадковий матеріал на зовнішньому ринку, тому що там нижча ціна і при цьому краща якість. Якщо скоротити витрати на насіння та посадковий матеріал на 3%, то можна буде збільшити рентабельність продукції на 5%;

– скоротити витрати на добрива. Добрива підприємство заковує на внутрішньому ринку використовуючи при цьому залізничний транспорт. Можливим варіантом скорочення ціни на добрива є пошук нових постачальників як в Україні, так і за її межами. Якщо компанії вдасться скоротити витрати на добрива на 2%, то рентабельність продукції можна буде збільшити на 4,5%;

– пошук нових контрагентів для скорочення витрат на заковулю засобів захисту рослин (скорочення витрат на заковулю захисту рослин на 1% призведе до збільшення рентабельності на 1,5%).

ВИСНОВКИ

Отримані результати магістерського дослідження надають змогу зробити наступні висновки теоретико-практичного характеру та запропонувати такі рекомендації для підприємств сільськогосподарської галузі України:

1. У широкому сенсі рентабельність це відносний показник, який вказує на економічну ефективність діяльності підприємства в цілому. У результаті аналізу факторів, які впливають на рентабельність визначено, що під час дослідження впливу валютних коливань на рентабельність філій ТОВ СП «НІБУЛОН» найбільш доцільним є аналіз рентабельності продукції. Адже кожна з досліджуваних філій спеціалізується на вирощуванні певної культури (соняшник, кукурудза, пшениця, ячмінь, соя, сорго, рапс, ріпак). Дослідження рентабельності продукції дозволило охарактеризувати специфіку діяльності

філій, адже основний вид діяльності досліджуваних філій – вирощування сільськогосподарських культур.

2. У науковій літературі фактори впливу на рентабельність розділяють на зовнішні та внутрішні, але практично відсутні наукові праці в яких детально досліджено вплив конкретного фактору на рентабельність, всі фактори розглядаються комплексно і без урахування сфери діяльності. Більшість авторів схиляється до думки, що між валютними коливаннями та рентабельністю існує обернена залежність, тобто якщо валютний курс зростає, то рентабельність підприємства знижується і навпаки. Для сільськогосподарських підприємств характерний саме операційний ризик, тому що для підприємств даної сфери існує небезпека понести в майбутньому фінансові втрати за вже укладеним контрактом, деномінованих в іноземній валюті, в результаті несприятливої зміни обмінного курсу відповідної іноземної валюти.

3. У результаті систематизації методичних підходів до оцінки впливу валютних коливань на рентабельність підприємств визначено, що на сучасному етапі найбільш ефективними вважають методики, які поєднують як кількісні, так і якісні аспекти оцінювання та аналізу впливу валютних ризиків на діяльність підприємств.

4. Оцінювання впливу валютних коливань на рентабельність сільськогосподарських підприємств відбувалося в три етапи. Першим етапом є аналіз рентабельності ТОВ СП «НІБУЛОН» досліджено загальну рентабельність по підприємству за допомогою методу ланцюгових підстановок. Другим етапом є розрахунок рентабельності продукції філій. Для аналізу було обрано сільськогосподарське підприємство, на якому було розглянуто рентабельність 9 філій підприємства та 5 основних сільськогосподарських культур. Третій етап – факторний аналіз впливу валютних коливань на собівартість та рентабельність філій досліджуваного підприємства.

5. В процесі дослідження було розраховано рентабельність продукції по різним філіям підприємства та по різним регіонах України і можна зробити висновок, що для кожного регіону є власна домінуюча культура, яка є найбільш рентабельною, але при цьому кожна філія вирощує і такі культури, які мають від'ємну рентабельність.

6. За результатами економетричного впливу валютних коливань на рентабельність продукції досліджуваних філій ТОВ СП «НІБУЛОН» визначено, що існує позитивна кореляція між зміною курсу валют та рентабельністю. Хоча в деяких філіях спостерігається слабкий кореляційний зв'язок, але це пояснюється наявністю нелінійного зв'язку, який виникає за рахунок часового лагу між датою закупівлі насіння та реалізації продукції.

7. Розраховано ефективність хеджування валютних ризиків з використанням похідних фінансових інструментів для мінімізації впливу валютних коливань на рентабельність підприємства, а саме: форвард, ф'ючерс та опціон. Виходячи з результатів розрахунків було запропоновано використовувати ф'ючерсні угоди, оскільки вони є найбільш ефективним інструментом для мінімізації валютних ризиків. Застосування ф'ючерсних контрактів дає змогу знизити суму збитку за операцією на 56,8%. На другому місці – валютна операція “форвард” (48,7%), укладання валютних опціонів дозволяє знизити збиток на (11,7%). За результатами факторного моделювання, визначено напрями та шляхи збільшення рентабельності продукції досліджуваних філій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Курило Ю.В. Вплив валютних коливань на рентабельність філій сільськогосподарського підприємства, що занесена до збірки молодіжного наукового журналу «Студентські наукові студії», 2019р.

АНОТАЦІЯ

Курило Ю.В. Вплив валютних коливань на рентабельність сільськогосподарських підприємств. – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра за

Спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2019.

Дипломну роботу присвячено проблемі впливу валютних коливань на рентабельність сільськогосподарських підприємств.

У роботі досліджено сутність поняття «рентабельність» та фактори, що на нею впливають. Узагальнено теоретико-методичні підходи до впливу валютних коливань на рентабельність сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано етапи оцінювання впливу валютних коливань на рентабельність продукції сільськогосподарського підприємства.

Здійснено аналіз рентабельності філій сільськогосподарського підприємства.

У результаті економетричного моделювання визначено вплив валютних коливань на собівартість та рентабельність філій ТОВ СП «НІБУЛОН». За результатами факторного аналізу обґрунтовано напрями та шляхи підвищення рентабельності філій сільськогосподарського підприємства. Обґрунтовано ефективність застосування деривативів для хеджування валютного ризику підприємств аграрного сектору.

Ключові слова: рентабельність, сільськогосподарське підприємство, рентабельність продукції, валютний курс, валютний ризик, хеджування.

ANNOTATION

Kurilo Y. Influence of Currency Fluctuations on Profitability of Agricultural Enterprises. – Manuscript.

The thesis for the Master degree in specialty 072 «Finance, Banking and Insurance». – The Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, 2019.

The thesis for the Master degree is devoted to the problem of the effect of currency fluctuations on the profitability of agricultural enterprises.

In this paper, the essence of the concept of "profitability" and the factors influencing it are investigated. The theoretical and methodical approaches to the influence of currency fluctuations on the profitability of agricultural enterprises are

summarized. The stages of estimating the influence of currency fluctuations on the profitability of agricultural enterprise products are substantiated.

The analysis of profitability of branches of the agricultural enterprise was conducted.

As a result of econometric modeling, the influence of currency fluctuations on the value and profitability of NIBULON LLC branches was determined. According to the results of factor analysis, the directions and ways of improving the profitability of branches of the agricultural enterprise have been substantiated. The efficiency of using derivative instruments for currency risk hedging of agrarian enterprises is substantiated.

Key words: profitability, agricultural enterprise, profitability of products, exchange rate, currency risk, hedging.